

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum V. Decretalium, Per Quadraginta, Et Unum Titulos Distributum,
In quo agitur De Judicio criminali, exponendo primùm actiones in eo
judicio instituendas, & suscipiendas, ...

Schlüter, Georg

Augustæ Vindelicorum, 1709

Quæstio XXXVI. In Titul. XXXVI. De Injuris, Et Damno Dato.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73064](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73064)

scandalum sopiatur, c. 10. h. t. ibi: *purgatione verò receptâ, beneficium ei restituere non postponas: in pœnam autem familiaritatis illius, quam cum hæreticis scienter habuisse dignoscitur, eum ab officio volumus manere suspensum, donec scandalum sopiatur.* Nec postea accusari denuò poterit Reus. Gloss. *fn.* in c. *Mennam*, 2. q. 4. & Gloss. in

c. 8. h. t. Si autem in purgatione defecerit, pro convicto habetur, & punitur *pœnâ Canonica hoc est, per Canones præscripta* tali delicto, c. 10. h. t. ibi: *Quod si forsan in purgatione defecerit, cum Ecclesiasticæ discipline mucrone percellas, & ab officio, & beneficio depositum, ad agendam pœnitentiam in arctum Monasterium detrudere non omittas.*

QUÆSTIO XXXV.

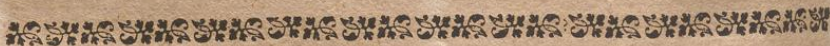
IN TITUL. XXXV. DE PURGATIONE VULGARI.

1359

Hæc est probatio, vel ostensio suæ innocentia super crimine objecto, nullo legitimo usu inducta, sed vulgi quadam usurpatione, observationeque superstitiosâ potius, quàm Religiosâ. Ejus modus olim fuit multiplex juxta diversos gentium mores. Unde si quis de crimine aliquo fuit infamatus, nec convinci posset, infamatus innocentiam suam ostendere, ac probare cogebatur, vel per duelum, vel per ignes, aut prunas ardentes, vel ferrum candens &c. quæ si illæsus traiecit, innocentem; si secus, reum probabant. Sed cum hæc media sint per-

quam fallibilia, & sæpe contingat innocentem ex iis condemnari, vel Reum absolvi, multumque superstitionis habeant, jure Canonico merito prohibita sunt, ut liquet ex hoc, tit. & sæpe cit. caus. 2. q. 4. Et ideo absolutio Rei facta per purgationem vulgarem, non tenet; eaque non obstantem illi de novo indici potest purgatio; & super eodem delicto admittitur accusatio per c. *Ex tuarum*, 8. de purgat. Canon. & in c. *dilecti*, 3. de purgat. vulgari, ab Honorio III. iudicium, per ejusmodi purgationem factum, est penitus interdictum, tanquam id, in quo **DEUS** tentari videtur.

QUÆSTIO XXXVI.

IN TITUL. XXXVI. DE INJURIIS, ET DAMNO DATO.

1360

Quam ex delictis frequenter nascantur injuriæ, & damna, postquam de illis actum est, etiam de his præsentis titulo agitur, quæ materia etiam tractatur in 6. not. autem *injuriam* aliter accipi à Jurisperitis; aliter à Theologis. *Theologicè*, est alieni juris violatio, seu actio, vel actionis omissio voluntaria, contra jus alterius; apud Juristas autem accipitur

quadrupliciter, ut constabit ex sequentibus.

ARTICULUS I.

De Injuriis.

EX l. 1. ff. de injuriis, ac eodem tit. in 1360 Institut. constat, injuriam *juridicè* sumi primò *generaliter*, prout opponitur juri, sive privativè, sive contradictoriè, & dicitur, quidquid non fit jure. 2. *specialiter* pro culpa,

culpa, ut in L. *Aquila*, & est, quidquid opponitur juri contrariè. 3. pro iniquitate judicantis, & sic injuria dicitur quasi *iniqua jura*, consistitque in juris abusu. 4. pro contumelia, seu laesione honoris. *Contumelia*, seu honoris laesio contingit primò *re*, ut si quis alteri manum injiciat percutiendo, pudicitiam attentando; prohibendo uti re suâ, vel jure publico; *non debitoris*, quasi debitoris bona occupando, infamandi causâ, aut pignus proscribendo; vestem ad invidiam alicujus mutando, fidejussorem idoneum recusando; cum, qui idoneum dabat, in jus rapiendo; alium infami picturâ notando, &c. Secundò *verbis*; ut cum alicui præfenti, vel absenti fit convitium; & generatim, quoties aliquid, moribus Regionis probrosum, objicitur. Tertio *litteris*, sive per libellum famosum, seu carmen, aut historiam, ad alicujus infamiam pertinentem. Hinc *in ordine ad civiles effectus* injuria alia est *realis*, alia *verbalis*, alia *scripta*. Illa est, quæ fit *re*; altera, quæ *verbo*: postrema, quæ *scripto*.

1362 Advertendum autem 1. injuriam dividi in *levem*, & *atrocem*. Hæc æstimanda est *vel ex facto*, ut si quis fustibus cædatur, aut vulnereatur; *vel ex loco*, & *tempore*; ut si fiat in templo, in foro, in theatro; *vel ex persona*; ut si civis Magistratui, plebejus Senatori: liberi parentibus injuriam faciant. Advertendum 2. sine dolo, & animo injuriandi, non committi juridicè injuriam, l. 5. C. h. t. talis autem animus præsumitur, si verba, vel facta suapte naturâ sint injuriosa. Hinc ea proferens probare debet, talem animum abuisse; cum contra eum stet præsumptio juris. Sic Glossa in cit. L. 5. V. *probare debet*; ubi addit, idem esse, si quis dicat, se per jocum dixisse; Sic Julius Clarus §. *Injuria*, n. 12. Advertendum 3. *injuriam*, juxta Theologos, distinguere *ab offensa*, quòd illa violet jus alterius, atque adeo rigorosam justitiam, atque adeo sit strictè injuria; *offensa* autem sine violatione juris reddat alium rationabiliter aversum, & opponatur virtuti, quæ est pax quædam tollens querelas, & rationabiles offensiones aliorum; Sic Pereyra in *Elucidar*. l. 2. *Elucidar*. 10. de injuriis, sect. 1. n. 882. ex Cardin. de Lugo, qui D. 2. de poenitent. sect. 4. n. 50. qui hoc discrimen sic exponit: aliud est, inquit, *aliquem offendere*, aliud *inferre injuriam*: injuria quippe est contra jus strictum, & proprium, quod alius ha-

Tom. V.

bet: *offensa* verò contingit sæpe sine injuria, v. g. si amicus à me petat librum commodatum, quo ipse valde indiget, & quem ego sine incommodo possum commodare, & tamen nolo id facere, præcul dubio offendo amicum, & reddo aversum à me rationabiliter; licet reverà nullam irrogem ei injuriam contra justitiam; quibus positis:

§. 1.

De Actione injuriarum.

Supponendum speciali juris providentiâ, injuriam passio concessum esse remedium adversus injuriantem, quo se tueri possit, & injuriam abolere, nimirum actionem injuriarum, quæ dupliciter intentari potest 1. *civiliter*, nimirum æstimando injuriæ maculam, & certam pecuniæ summam loco poenæ petendo imponi Reo, læso adjudicandam, salvo moderamine Judici reservato; 2. *criminaliter*, si petat Actor condemnari Reum ad poenam Judicis arbitrio, vel officio infligendam. Sed unâ harum actione intentatâ recurri non potest ad alteram, cum utraque tendat ad poenam, & non sit Rei persecutoria, & ideo cumulari non possunt, nisi cum actione ex L. *Aquila*, nimirum pro æstimatione damni pecuniarii, si læsus per contumeliam aliquod ejusmodi damnus insuper passus est. Per *cumulationem* autem *actionum* aliud non intelligitur, quàm unius actionis ad aliam adunatio, seu coacervatio, contra eundem iudicio legitimè proposita. Ratio hujus est; quia quamvis actionum cumulatio fieri possit, quando res, ad quas tendunt, sunt diversæ (ut si actor certam pecuniæ summam petat ex causa mutui, & aliam ex causa venditi) ut dicitur L. 11. ff. de jurisdictione: imò etiam si quando ad eandem rem tendant ex diversâ causa, ut dicitur L. 84. ff. de Legatis, 1. Secus tamen est, quando ex eadem causa tendunt ambæ ad eandem rem, sic, ut si quis obtineat in una, hoc ipso tollatur altera, qualiter fit datâ satisfactione pro injuria reali, vel personali; notandum tamen, cum dicitur actiones non posse cumulari, intelligi, *non posse utramque, & quamlibet earum intentari principaliter, & successivè in eodem iudicio*. Si enim secunda accessoria sit, & cum priore proponatur per modum unius, & simultaneæ petitionis; vel si secunda institueretur, solùm conditionatè (v. g. *peto mihi restitui fundum; & si in hoc obtinero,*

Q9 2

peto

peto etiam restitui fructus interim perceptos) cumulari possunt, ut norat Haunoldus tom. 5. de Jure, & Just. tr. 2. à n. 280.

1364 Præter actionem injuriarum, passio injuriam, conceditur aliud duplex juris remedium, nimirum actio ex L. *diffamari*, C. de ingenuis manumissis; & altera ad *Palinodiam*, seu recantationem. Finis remedii ex L. *diffamari* est, ut diffamator citatus præfixo termino coram Judice causam diffamationis prober sub pœna perpetui silentii; & si causâ non probatâ nihilominus malignè infamationem prosequatur, pro injuriæ atrocitate coercetur, arg. L. unic. *unic.* ff. si quis jus dicenti: Actio autem ad palinodiam per se loquendo, tendit non ad vindictam publicam, & pœnæ persecutionem; Sed honoris ablati restitutionem; & ideo criminalis non est, & cum actione pœnæ persecutoria cumulari potest; quamvis enim hæc actio, legis dispositione infamet; id tamen non habet ex Actoris intentione; aliàs etiam actio pro Socio, mandati, Tutelæ, vel depositi pœnalis esset, cum & hæc infamet, non actoris, sed legum constitutione.

1365 Observandum præterea, Judicium diffamatorium, quod scilicet nascitur per intentatam actionem ex L. *diffamari*, juxta communem sententiam (ut testatur Andr. Gail. l. r. observ. 9. n. 7.) institui debere apud Judicem diffamati. Nam in hoc judicio diffamator habetur potius pro Actore; cum *diffamare* sit tacite ad judicium provocare; quamvis hoc remedium non sit tam actio, quam imploratio officii Judicis. Licet autem jure communi, actione injuriarum convictus, sit infamis, infamia juris, ex L. 1. ff. de his, qui not. infam. in pluribus tamen casibus ea infamia declinari potest; puta si Judicis autoritate transegerit; si non in propria persona, sed per Procuratorem comparuerit in judicio, prout illustres personæ solent: si ob dubium judicii eventum ante sententiam, æstimationem injuriæ solverit &c.

1366 Observandum. 2. Si quis alteri loquatur verba injuriosa (idem dic de factis) teneri actione injuriarum, licet antè, vel post addat protestationem, *salvo tuo honore*, vel *salvo statu tuo*; quia protestatio facta contraria non relevat. Similiter quando quis alicui objicit verum crimen, sed occultum, publicationem non exigente bono communi, tenetur actione injuria-

rum; Secus est, si bonum commune id exigat L. 18. ff. h. t. Hodie tamen in omnibus fere judiciis usu receptum est, ut is, qui injuriam passus est, agat ad reclamationem, seu revocationem verborum injuriosorum.

§. 2.

Quibus concedatur actio injuriarum?

R Esp. remedium actionis injuriarum concedi non solum illi, qui injuriam inmediate in se passus est, si injuriam statim ad animum revocaverit, nec postea remiserit; sed etiam Patri, si filium contumeliam passum habeat in sua potestate; Marito ratione uxoris, Socero ratione nuptus, si filium maritum habeat in patria potestate: cæteris vero conjunctis non nisi, quando injuria etiam in illos redundat, ut dicitur §. 2. Institut. de Injuriis. Et ideo docet Hostiensis in Summa h. t. n. 5. posse quem proprio nomine agere pro injuria alteri illata; quia ratione conjunctionis, vel affectus, quod illi factum est, mihi factum censetur. Quibus adde 1. etiam filium emancipatum posse injuriam atrocem persequi contra Patrem, non autem levem: neutram autem, si adhuc sub patria potestate constitutus sit, ut habetur L. *Prætor*, 7. §. 8. ff. de injuriis, ibi: *sed etsi quis ex liberis, qui non sunt in potestate, cum parente velit experiri, non temere injuriarum actio danda est, nisi atrocitus susceperit; certè his, qui sunt in potestate, prorsus nec competit, etiamsi atrox fuerit.* Adde 2. juxta communem Doctorum opinionem, filio familias injuriam irrogatam, ex qua Pater contra injuriantem agere potuisset, remitti posse etiam invito filio, ut habetur L. 17. §. 12. ff. eod. ibi: *Planè, si præsens (Pater) agere nolit, vel quis differt, vel quia remittit, atque donat injuriam, magis est, ut filio actio non detur; nam cum abest, idcirco datur filio actio, quia verisimile est, patrem, si præsens fuisset, acturum fuisse;* ubi tamen excipitur 1. nisi Pater respectu filii, esset persona vilis; 2. nisi injuria foret talis, ut ob eam filio compereret actio ex L. *Cornelia*; quia tunc Pater nec agere (nisi actione prætoriana) nec remittere posset, ex L. 5. §. 6. ff. eod. Adde 3. actionem injuriarum, origine suâ fuisse civilem, ex L. *Cornelia*, sed non nisi, quando quis pulsatus, aut verberatus sit, aut alter vi domum introierit; postea tamen extensam fuisse à Prætoribus, etiam ad injurias verbales, &c.

& secundum hanc extensionem esse *Prætoriam*. Lex autem *Cornelia* dicta à Cornelio Sylla ejus latore est triplex: alia de falsis, & pœnam imponit falsum testimonium dicentibus, vel testamentum, aut quodlibet instrumentum falsum scribentibus, vel sigillantibus aut committentibus aliud falsum v. g. in mensura vel moneta: alia *testamentaria*, & servis ultimum supplicium, liberis deportationem irrogat, Institut. de publ. jud. §. *item Lex Cornel.* de falsis. Alia de *ficariis*, & procedit de his, quidolo malo interficiunt, scilicet telo, vel jactu furtivè, & hujusmodi.

§. 3.

De Injuria per libellum famosum.

1368 **L**ibellus famosus defini potest parvus liber conscriptus ad alicujus infamiam, *L. lex, §. si ejus librum*, ff. de injur. per Molinam tom. 5. tr. 4. d. 35. n. 2. sic describitur: Libellus famosus est scriptura, sive carmine, sive solutâ oratione, quâ infamiam alicujus continet, nondum ante publicam: si enim jam publica erat, libelli famosi rationem non habet. Addit Hauldus tom. 5. tr. 2. n. 580. sub hoc speciali modo infamandi, quem etiam jus civile considerat, contineri *pieturam* ad alterum infamandum compositam; quibus positis:

1369 **Q**uestio est, quæ pœna sit libelli famosi? *Re.* in Constitutione Carolina A. 110. diffamatori, qui alicui in libello famoso imponit crimen falsum, constitui eandem pœnam, quâ puniretur diffamatus, si delictum verum esset; si autem crimen verum, sed aliàs occultum, pœnam arbitrariam. Eadem pœna constituta est ei, qui talem libellum famosum reperit, nec statim lacerat, vel ulterius evulgat; quia, dum authorem non prodit, ipse pro authore habetur, de quo vide *L. unic. C. de injuriis*, quæ sic habet: *Si quis famosum libellum, sive domi, sive in publico, vel quocunque loco ignarus repererit, aut corrumpat, priusquam alter inveniat, aut nulli confiteatur inventum; si verò non statim easdem chartulas, vel corruperit, vel igne consumpserit, sed vim earum manifestaverit, sciat se quasi authorem hujusmodi delicti capitali sententiæ subjugandum.*

1370 **E**x dicta *L.* colligitur, eum, qui libellum famosum ab alio & compositum & conscriptum accepit, non esse dictæ pœnæ reum, si eum sic acceptum sibi descripsit, vel describi

curavit, & legit, *si ulterius non publicavit*. Nam *lex unic.* cit. expressè ad pœnam requirit, quòd *vim ejus manifestaverit*. Si autem etiam aliis publicavit, sed simul paratus sit indicare nomen authoris, qui talem libellum famosum composuit, sed non vulgavit, probabilius est neutrum incurrere pœnam in Constitutione Carolina decretam. Non *authorem*, nam ad eam pœnam ibi requiritur, quòd ipse talem libellum vulgaverit; non *inventorem*, quia pœna, quæ statuitur ejus inventori, & publicatori fundatur in præsumptione, quòd ipse sit author, ut diximus; hæc autem præsumptio eliditur, si nomen authoris indicet, & hujus reipsâ opus esse, probet.

In eadem Constitut. Carolin. c. 34. 1371 Typographis statuitur ademptio officii Typographici, qui libellos famosos loci Magistratui (vel ad quos pertinet revisio) non ostensos prius excuderunt, nisi locum, & tempus, nomenve Authorum apposuerint. Jure autem Canonico, si res in libello contenta gravis est, diffamatori, vel ejus ulteriori evulgatori statuitur pœna flagellorum, mitior tamen, si se ipsum author manifestat, ut habetur *5. q. 1. c. 1.* Et his pœnis subjiciuntur quoque, qui ejusmodi libellos famosos, emendos, vel vendendos curaverint. Sic Vallensis h. t. n. 2. in fin. ex *L. Lex Cornelia, §. si quis librum*, 9. ff. h. t. nam sic & ipsi eos vulgant, & publicant.

§. 4.

Quibus modis actio injuriarum tollatur?

Resp. 4. modis 1. morte injuriantis, 1372 lite nondum contestatâ, ut cum communi notat Doctor Philipp. Braun, h. t. Deinde lapsu temporis, nimirum unius anni, si actio sit Prætoria, vel criminalis, nam civilis est præpetua. Sic Julius Clarus *§. injuria* n. 9. Tertio per dissimulationem, non revocando eam statim ad animum, ut dicitur *§. 12.* Institut. h. t. Quarto transactione per *L. 11. §. 1. ff. eodem*. Advertendum autem provocatum injuriâ, licitè illam retorquere (quia scilicet teneatur actione injuriarum) si id facit in continenti, & non ex intervallo, sicut licitum est vim vi repellere. *L. 3. ff. de Justit. & Jure*. Et per talem retorsionem, quâ scilicet injuria verbalis, tuendi honoris causâ,

per modum defensionis naturalis, & moderaminis inculpatae tutelæ, in ipsum injuriantem in continenti retorquetur, vel is ab injuriato mendacii redarguitur, actionem injuriarum quoque aboleri, notat Braun loc. cit. volens idem dicendum de repressaliis legitimè concessis. Repressalia autem (latine pignorationes) vocantur literæ, in quibus Princeps, aut Respublica subditis aut militibus suis injustum damnum passis, dat potestatem, invadendi terras eorum, qui damnum intulerunt, & occupandi bona incolarum, etiam innocentium in compensationem bonorum ablatorum. Sic Sylvester V. *Repressalia*, n. 1. Layman l. 2. Summæ, tr. 3. c. 12. n. 13.

1373 Circa Repressalias quæstio est 1. an sint licitæ? 2. contra quos concedi possint? Ad 1. R. esse licitas his positis conditionibus. 1. ut fiant autoritate Principis potentis bellum indicere. 2. Ob justam causam. 3. Ex recta intentione illius, cui conceduntur. 4. Ut non excedant damnum datum, & interesse. 5. Ut non fiant in personis innocentibus, sed solum in rebus. 6. Ut is, contra quem fiunt, admonitus recuset satisfactionem dare. V. Pirhing, h. t. à n. 21. Ad secundum R. Repressalias non posse concedi contra personas Ecclesiasticas, nec earum bona, & si alicubi concessæ sint, non extendi ad prædicta, ut dicitur in c. *unico*, h. t. in 6. & contra facientes (si sint personæ singulares) nisi intra mensem retractent, sunt excommunicati, & communitates interdixit, ut pluribus ostendit Barbosa in cit. c. *unicum*, à n. 1.

ARTICULUS. II.

De damno dato.

1374 *D*amnum sortitur nomen à demendo, & acceptum in tota sua latitudine, describi potest ademptio, vel diminutio patrimonii, juxta l. 3. ff. de damn. infect. quamvis aliqui etiam sub *damno* venire velint *lucrum cessans*, seu quod contingit in non acquirendo, ut notavimus supr. *Damnum* dividitur, sicut actio; quia alia est *de damno dato*; alia est *de damno infecto*; *damnum datum* est, quod jam de facto illatum est: *damnum infectum*, ut habetur L. 2. ff. de damno infecto, est nondum factum, quod futurum veremur, seu, quod pender in futurum. *Damnum infectum* explicat Molina tom. 3. d. 703. quod imminet domui unius, ac rebus in ea contentis, vel plan-

tis, aut cuicumque alteri ædificio, puta parietis, aquæductui, aggeri, aut alii simili, & denique cuicumque prædio ex domo, aut ex pariete, ruinosis alterius, quacunquē de causâ ruinam minentur, aut ex quocunquē opere, alterius ut ex machina, vel alio opificio, sive sint in prædio urbano, sive rustico, in loco privato, vel publico.

Observandum autem, damnum non 1371
converti cum pauperie. Hæc enim in jure est nocumentum illatum sine ulla injuria, nempe ab eo, qui *nocere potest*, *injuriam* tamen inferre non potest, qualis est equus, vel alius quadrupes tuus, si fetem meam pavit, vel aliter nocuit. Non enim potest dici injuriam fecisse, cum sensu careat; Instit. *Si quadr. pauper. feci. dicatur, S. pauperies*; unde patet distinctio inter damnum, & pauperiem: nam damnum rigorosum dicitur in inferente animum injuriandi. Observandum 2. damnum Theologicè acceptum supponere pro damno injustè dato per injuriam, vel læsionem juris alieni, quod, in quantum graviter obligat ad damni dati reparationem, supponit læsionem injuriam cum culpa Theologica mortaliter mala, de quo pluribus egimus in impress. tract. de Jure, & Just. q. 12. à n. 461. juridicè autem est delictum privatum, quo quis non jure, (nimirum sine jure, seu facultate legitimâ id agendi) patrimonium alterius, factò quodam (puta deterioratione, vel corruptione) diminuit, citra rei interceptionem.

Observandum 3. ex damno dato na- 1376
sci actionem, quæ dicitur damni injuriæ dati, aliàs, *actio ex L. Aquilia*, quæ una est ex celeberrimis juris Cæsarei, ab Auctore suo Aquilio, Tribuno plebis sic dicta, inter plebiscita originaliter recepta, ut habetur L. 1. ff. de obligat. ex L. *Aquilia*, in qua continentur tria capita, de quibus cavetur sub certa pœna; primum est de damno dato per cædem hominis alieni (nimirum servi) aut quadrupedis, quæ in pecudis est numero, uti sunt ea, quæ simul pascuntur, ut boves, oves, capræ, equi, asini, muli, sues &c. secundum fuit de servitutibus, quarum usu contra consuetum modum, damnum datum est; tertium loquitur de omni alio damno, præter cædem servi, aut quadrupedis, qui est loco pecudis, in quamvis aliam rem quovis modo datæ, vulnerando, scindendo, collidendo, miscendo &c. intel-
lige

lige tamen, quatenus dolus ei causam dedit, ut notavimus supra; Sic Zoësius in tit. 3. de L. Aquilia, L. 4. Infit.

1377 **D**amnum igitur per injuriam datum, jure Legis Aquiliae per obligationem ad poenam vindicatur, & quidem, si sit ex primo capite, illius poena inibi statuitur, ut quanti ea res in anno plurimi fuerit, tantum Domino dare debeat Reus; poena verò contra secundum caput jam evanuit: ex tertio autem capite hujus legis datur actio pro quibuscunque damnis in re corporali factis, quâ petitur, ut Reus damnetur, quanti in diebus 30. proximis res damnificata plurimi fuerit, & in omnia damna secuta, ut habetur §. 13. & sequentibus. Infit. de L. Aquilia, ubi etiam exponuntur plures casus contra primum caput, quibus ex L. Aquilia succurritur. Primus est, si quis servum alienum, vel quadrupedem ex numero pecudum occiderit. Nam contra talem conceditur actio ad exigendam aestimationem rei, juxta dicta in præced. quod procedit, si Reus damnum fateatur; Si enim negat, & convincatur fecisse, condemnatur in duplum per L. 2. §. 1. ff. de obligat ex L. Aquilia. Idem est, si jaculando quis servum alienum læsit, aut quadrupedem trajecit loco & tempore prohibito, juxta §. 4. Infit. de L. Aquilia. Secundus casus est, si quis putando arborem, vel reficiendo rectum, occidat, ramo, vel regulâ cadente, servum propè viam publicam, quin mature proclamaverit, aut signum posuerit, ut dicitur §. 5. ibid. Idem dicendum est de medico servi curationem relinquirente, vel imperitè curante, §. 6. & 7. ibid. &c. Quæ autem detur actio, & ad quem finem ex tertio capite? diximus paulò ante.

1378 **C**irca obligationes istas, & actiones ex L. Aquilia, not. 1. actiones ex dict. L. concessas læsis, in quantum poenales sunt, etiam dari hæredibus defunctorum; non autem contra hæredes, nisi fortè ex damno locupletior factus sit hæres, ut expressè dicitur L. *Inde Neratius*, 23. §. *hanc actionem*, ff. h. t. Ratio hujus postremi ibidem redditur: *cum sit poenalis*, aut lis prius fuerit contestata. Nam hic est generalis effectus contestationis litis; hodiernis tamen moribus, ab aestimatione rei, secundum meliorem statum præcedentem, de quo diximus, recessum est; & nunc solum tanti res aestimatur, quanti eo die fuit, quo damnum da-

tum est, sicut tamen, ut etiam in aestimationem veniant, si agatur ob vulnera, membri mutilationem, mercedis Medicis solvendæ, operarum, quibus caret, aut cariturus est; item doloris, cicatricum, & deformitatis; ita complures; quos citat, & sequitur Haunold tom. 1. tr. 2. n. 164.

Not. 2. triplicem actionem esse ex L. 1379 Aquilia, directam, utilem, & Pratoriam; *directam*, quæ directis verbis Legis datur *respectu lædentis*, qui corpore suo in corpus damnum dedit, v. g. occidendo, frangendo, ut dicitur §. *fin.* Infit. de L. Aquilia, & *respectu læsi* cum soli domino corporis deteriorati datur, ut si, antequam hereditatem adeas, alius eam deteriore reddat. *Utilis* autem actio est, quando datur adversus alterum, reum damni dati, non corpore suo, sed alio modo v. g. pecudem includendo, ut fame pereat; vel in locum editum adigendo, unde præcipitio intereat, juxta cit. §. *fin.* Infit. h. t. Hæc actio etiam conceditur ei, qui non est Dominus corporis injuriæ læsi, sed aliud in eo jus habet v. g. utile &c. si in eo damnificatus sit, ut usufructuarius &c. per L. 12. ff. eodem. Cum autem injuriæ damnum datum est, aut neutro priori modo, sed alio v. g. solvendo servum compeditum, ut fugâ elabatur, datur actio *Pratoria utilis in factum*, ut dicitur L. 33. §. *fin.* ff. eod. & §. *fin.* Infit. eodem. Sed de his plura Legistæ.

De jure autem Canonico communis 1380 regula est, quòd delinquens cum damno alteri per injuriam dato, teneatur ad ejus reparationem, sive per se, sive per alterum damnum dederit. Igitur etiam per servos, aut animalia damnum alteri factum, resarciendum est à Domino, c. 3. h. t. nisi dando noxæ, servum vel animal, se liberare velit, c. *fin.* eod. Hæc tamen noxæ deditio non habet locum in animali fero, quod habuit, & damnum dedit, si id culpâ Domini factum est, aut non custodiendo, cum sciret illud solere damnum dare, ut dicitur cit. c. *fin.* Quare noxæ deditio solum habet locum in casu innocentia Domini, cui non debet servi, aut animalis nequitia esse nociva, ultra eorum corpora, ut dicitur in Institut. de noxali act. Similiter pro jumento, quod depastum est alienam segetem, aut corruptit vineam, damni aestimationem restituit, c. 4. h. t. Tenetur autem, non tantum damnum ipsum

ipsum restituere, sed etiam omne detrimentum inde secutum, c. 5. & 7. eodem, modo damnum dolo aut culpa datum sit, etiam levi, & levissimâ secundum contractus naturam. Cisternam quoque fodiens, & apertam relinquens, si in eam inciderit alterius animal, tenetur reddere pretium, c. 2. eod. si eo loco fecit, ubi facere non licuit, L. *qui fovens*, cum L. sequent. ff. ad L. Aquiliam, & L. 7. §. *præterea*, ff. quod vi; intellige tamen, si non præcavit sufficienter, ne damnum contingeret; si enim per accidens contingat, non imputatur, c. *fin.* h. t.

1381 Præter hæc not. 1. ad quæstionem, *an quis ex delicto suo, alteri imputato, & inde gravia damna passo, teneatur?* 2. teneri, si prævidit ea secutura; quia sic est sufficiens causa alieni damni; ita Zoësius h. t. n. 5. Annumerantur autem damnis etiam expensæ litis, quæ temerè litigare convictus, meritò refundere cogitur. L. *properandum*, §. *si autem*, C. de judiciis, & c. 4. de pœnis, ubi dicitur, quòd *in causis pecuniariis victus, victori in expensas condemnatur*; & in utroque jure regula est; victum esse victori condemnandum in expensas, c. *calumniam*, h. t. & cit. L. *properandum*. Hæc regula procedit 1. in litigantibus sine dolo, sed temerè, hoc est, inconsultò, nec adhibito consilio, L. *Eum, quem*, 79. ff. de judic. Procedit 2. licet victus ab initio litis juramentum calumniæ præstiterit; quia licet hoc juramentum excuset à calumnia, non excusat tamen à temeritate; Abbas hic n. 4. Covarruv. practic. quæst. c. 27. V. *Secundo*. Procedit 3. ut etiam locum habeat in causis criminalibus, juxta Covarruv. cit. n. 2. Sed, cum c. *Calumniam* loquatur solum de causis pecuniariis, Fachinaus l. 1. contròv. 42. rectius censet oppositum.

1382 Ex his sequitur, eum non teneri ad expensas, qui justam causam litigandi habuit, L. *qui solvendum*, 78. §. Etiam, ff. de Legat. in dubio tamen, succumbens in causa, præsumitur temerè litigasse. V. Covarr. cit. n. 3. Cæterum Judex omnino tenetur victum in expensas condemnare, si victor id perat; non autem aliàs; ad hoc autem sufficit, quòd actor in libello petierit, *sibi jus & justitiam ministrari*; sic enim expensæ tacite petitæ sunt; Pirhing hic n. 9. excipitur tamen Fiscus, qui, licet victus, non condemnatur in expensas; & justam causam litigandi censetur habuisse, qui pro se

habet opinionem alicujus gravis Doctoris. Sic Barbosa hic à n. 4. Si autem victor solum ex semiplena probatione, & delato juramento suppletorio causam obtinuit, nisi is, cui delatum est juramentum, plus, quàm semiplenè probaverit, & pars altera nihil, victus non tenetur in expensas; Sic Barbosa. cit. Taxandæ verò sunt expensæ à Judice; & post taxationem à victore præstandum esse juramentum, se vetè tantum expendisse, quantum taxavit Judex, arg. c. *olim*, de Injur.

ARTICULUS III.

An damnum per injuriam datum paria naturalem obligationem reparandi?

NON est dubium, dari naturalem obligationem reparandi damnum lesò per injuriam, si hæc intervenit cum culpa Theologica, de qua materia ex professò in tractatu de Jure, & Justitia, à q. 10. n. 439. in impresso egimus. In præsentì solum quaritur, an leges humane, quarum plures sunt, quæ concedunt actionem contra aliquos ad reparandum damnum alteri datum sine omni culpa Theologica, obligent naturaliter, seu in conscientia, ante Judicis sententiam condemnatoriam? Inter ejusmodi obligationes aliæ sunt, *ex quasi delicto*, de quibus agitur tit. 5. Instit. l. 4. & tit. 3. in ff. l. 9. aliæ *ex lesione à Servo, aut quadrupede facta*, de quibus l. 4. Instit. tit. 8. de noxalib. actionib. & 9. Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur, in ff. tit. & 4. l. 9. ac tit. 41. C. l. 3. aliæ *descendentes* ex L. Aquilia, de qua l. 4. Instit. tit. 3. l. 9. ff. tit. 2. & l. 3. Cod. tit. 35. De his igitur quæstio est, an obligatio, quam dicunt leges imponunt ad præstandum id, quod ipsæ statuunt, obligent in conscientia ante sententiam?

2. Si damnum datum est sine omni culpa Theologica, obligationem ex illis legibus descendente non esse naturalem, seu conscientie ad præstandum id, quod ipsæ statuunt, ante Judicis sententiam; ita communis Theologorum, de quo pluribus egi cit. tract. de Jure & Just. à q. 10. Nam fini earum legum adæquatè satisfiit per obligationem post Judicis sententiam; per hoc enim periculum subeundi iudicium fori externi, sufficienter stimulantur homines ad majorem providentiam, & cautelam fortuitarum damnificationum, qui finis prin-

principalis est eorum legum. Imponere etiam ad majorem stimulum per obligationem, etiam ante Judicis sententiam nec necessarium erat, nec utile. Non necessarium, quia, cum dictæ leges conderentur, nondum constabat insufficientia prioris modii. Non utile; nam præterquam, quod valde violentum sit, obligare hominem in conscientia, ut in se ipso exequatur reparationem damni sine omni peccato conscientia à se dati; longè probabilior est opinio Theologorum ex vero liberantium ab ejusmodi obligatione, præsertim, cum leges illæ potissima fundentur in præsumptione culpæ admittæ in actione, vel omissione damnificativa, quæ, ubi reverà nulla subest, per veritatem eliditur.

1385 Dixi: sine culpa Theologica. Nam obligatio naturalis ad damnum, alteri factum, debitè reparandum, solum nascitur ex re accepta, & injusta acceptione formaliter, ut ostendi in tract. de Jure & Just. q. 10. à n. 455. Ubi autem alter à nobis damnum patitur ex culpa merè Theologica, intercedit actio, seu acceptio formaliter injusta, sic enim scienter læditur jus alienum; ergo. Unde ibid. n. 455. docuimus, extra officium & contractum, neminem teneri naturaliter restituere damnum, citra culpam Theologicam alteri secutum; habet enim se perinde, ac si factum esset à natura, vel casu fortuito, ut rectè observat Esparza de Jure & Just. q. 26 & alii communiter. V. quæ dixi in eod. tract. Theolog. in impress. q. 12. à n. 524. Illud hic adhuc not. nunquam extitisse, nec etiamnum existere jus naturale obligans ad reparandum damnum, sine omni culpa in conscientia datum. Nam jus naturale non imponit obligationem conscientia, passo damnum reparandi, quod factum est à natura, vel casu fortuito, sed si quod damnum evenit alteri externâ actione, vel omissione, sine omni tamen culpa in conscientia, perinde est, ac si esset à natura, vel casu fortuito, ut dictum, & probatum est loc. cit.

1386 Præter hoc not. obligationes descendentes cum primis ex L. Aquilia, fundari

in præsumptione culpæ Theologica. Nam damnum hoc, de quo agit Lex Aquilia, semper vocatur *damnum injuriæ datum*. Per *injuriam* autem propriè loquendo intelligitur *lesio cum culpa Theologica*, ut colligitur ex §. 3. Instit. de L. Aquilia, ibi: *ac ne is quidem hac lege tenetur, qui casu occidit, si modo culpæ illius nulla inveniatur, ubi culpa contraponitur casui fortuito*. Et ideo doli incapaces, aut necessitate compulsi ad aliquid faciendum, secundum communem jurisperitorum opinionem, ex L. Aquilia non conveniuntur; cujus alia ratio non est, quàm quia tunc abest dolus, & culpa, seu injuria, nimirum formalis, quam supponit jus concedens actionem ex tali lege.

Not. 2. quando c. fin. h. t. Gregorius 1387 IX. cuidam penitenti, qui quærebat ex ipso, *an teneatur resarcire damnum, quod ignorans dedit?* sic respondit (*si culpâ tuâ datum est damnum, vel injuria irrogata, satisfacere te oportet: nec ignorantia te excusat, si scire debuisti, ex facto tuo verosimiliter injuriam posse contingere, vel jacturam*) colligi ex dato Papæ responso, in ejusmodi casu attendendum esse jus naturale, obligans ad reparationem damni, si quis in conscientia sua repererit, se culpabiliter illud dedisse; nam si factum, seu damnificatio processit ex scientia, vel etiam ignorantia, sed culpabili, locus est obligationi juris naturæ. Hinc negandum venit in textu haberi terminum *ly juridicâ*, tanquam Pontifex dixisset, *si culpâ tuâ juridicâ datum est damnum*, prout aliqui volunt apud Haunold. tom. 1. tr. 2. à n. 181. Et quamvis Gonzalez ad cit. c. fin. n. 1. doceat, *culpam* in præsentî latè sumi, etiam pro *levissima*, explicat tamen se ipsum statim, dicens: id evenire, *cum damnum datum est*, etiam per *sevitiam, imperitiam, vel infirmitatem suam*, si affectaverit id, in quo intelligit, vel intelligere debet, imperitiam, aut infirmitatem suam alii periculosam futuram, quod utique sonat culpam aliquam Theologicam.

